

We Lwowie, dnia 17. listopada 1899.

Aleg. 48

Sprawozdanie

Wydziału krajowego w przedmiocie spraw górniczych.

Wysoki Sejmie!

Na posiedzeniu z dnia 20. marca 1899 r. powziął Wysoki Sejm do l. s. 1849 następujące uchwały :

1. Sprawozdanie Wydziału krajowego z czynności w sprawach górniczych za rok 1898 Sejm przyjmuje do wiadomości.

2. Sejm wzywa c. k. Rząd, aby w myśl rezolucji Sejmu krajowego z d. 13. lutego r. 1894 otworzył w lwowskiej c. k. Szkole politechnicznej piąty Wydział górniczo-hutniczy,

3. Sejm ustanawia dla krajowej Szkoły górniczej i wiertniczej w Borysławiu następujący etat osób i płac :

a) dla nauki fachowej kursu wiertniczego będzie zamianowany nauczyciel z rangą i płacą inżyniera II. klasy, dla nauki fachowej kursu górniczego nauczyciel z rangą i płacą inżyniera adjunkta, oraz asystent z płacą i rangą inżyniera-asystenta,

b) wszyscy trzej mają być urzędnikami krajowymi, z prawami określonymi w ustanowie służby krajowej i w statucie emerytalnym dla urzędników i sług etatowych Wydziału krajowego z dnia 21. stycznia r. 1889.

4. Sejm upoważnia Wydział krajowy do użycia w ciągu roku 1899 kredytu 1.000 zł. w. a., wstawionego w budżet r. 1898. poz. 271 rubr. XV.

Na posiedzeniu zaś z dnia 27. marca r. 1899 przeznaczył Wysoki Sejm na cele górnictwa :

poz. 281. rubr. XV. na remunerację referenta spraw górniczych przy Wydziale krajowym	1.664 zł.
poz. 282. na badanie kraju w celu zestawienia użytecznych kopalin i popularnego opisu ich występowania	2.500 zł.
poz. 283. na chemiczno-technologiczne studia przeróbki nafty i wosku ziemnego	500 zł.
poz. 284. na utrzymanie krajowej Szkoły górniczej i wiertniczej w Borysławiu, w obec przeznaczonych na ten cel subwencji c. k. Rządu w kwocie 4.500 zł.	8.500 zł.
poz. 285. na stację doświadczalną dla produktów naftowych	1.000 zł.
poz. 286. na zbieranie i ogłaszanie dat statystycznych o produkcji i handlu nafty i wosku ziemnego	800 zł.
poz. 287. na stypendya dla górników i uczniów praktycznych szkół wiertniczych i Akademii górniczych	1.700 zł.
poz. 288. na potrzeby muzeum górnictwa nafty i wosku ziemnego w c. k. Szkole politechnicznej we Lwowie	150 zł.

Z wykonania powyższych uchwał i z użycia przeznaczonych na cele górnicze funduszków, ma Wydział krajowy zaszczyt przedłożyć niniejsze sprawozdanie, które obejmuje zarówno czynności krajowej Rady górniczej, jak i poszczególnych komisji Rady. W układzie sprawozdania zachowamy ten sam, co w dawniejszych porządkach, rozróżniając sprawy, dotyczące nauki górnictwa w kraju, wraz z udzielanymi stypendyami, zarządzane naukowe badania geologiczne, górnicze lub technologiczno-chemiczne, i sprawy nie obciążające budżetu krajowego.

I.

Urządzenie nauki górnictwa.

Główny postulat kraju w tym dziale, to jest uzupełnienie nauk udzielanych w c. k. Szkole politechnicznej we Lwowie piątym górniczo-hutniczym Wydziałem, pozostaje niespełniony, mimo iż rezolucya Wysokiego Sejmu, ponawiająca pierwotną uchwałę z dnia 13. lutego r. 1894 została c. k. Rządowi zakomunikowaną, a kolegium profesorów tej Szkoły ze swej strony memoryał zawierający szczegółowy program nauk takiego Wydziału Ministerstwu Wyznań i Oświecenia przedłożyło. Jednocześnie starania reprezentacji kraju i reprezentantów władzy naukowej, powinny, zdaniem naszym, znaleźć posłuch u Wys. Ministerstwa, tem bardziej, że w wielu kołach fachowych zajmują się uzupełnieniem i zmianą programu nauki górnictwa w monarchii, a nigdzie nie można tak małym kosztem jak uzupełniając wykłady c. k. Szkoły Politechnicznej we Lwowie naukę tę urządzić.

Kurs nauki w kraj. szkole górniczej i wiertniczej w Borysławiu zakończony 30. września r. b. jest pierwszym od czasu wprowadzenia w życie statutów tej szkoły. Na kurs przygotowawczy uczęszczało 9 uczniów, na kurs wiertniczy 10, a na kurs wakacyjny 3 uczniów, słuchaczy akademii — razem 22; w ciągu roku szkolnego wystąpiło 4, tak że do egzaminów przystąpiło 18 uczniów, a z tej liczby 12 złożyło egzamina z dobrym postępem, 5 otrzymało prawo poprawienia, jeden zachorował; na kursie górniczym nie było żadnego słuchacza, do się tłumaczy tem, że w pierwszym roku istnienia szkoły kandydaci do tego kursu byli na kursie przygotowawczym, a może i specjalnymi warunkami kopalń Borysławskich w tym roku przejściowym, po którym jedni przewidują wzrost i uregulowanie produkcji, a co za tem idzie więcej posad dla wykwalifikowanych dozorców kopalni, inni zastanowienie robót i upadek kopalnictwa.

Wynik roku szkolnego dla kursu wiertnictwa jest niezawodnie zadowolniający.

W składzie nauczycieli nie zaszła w roku ubiegłym żadna zmiana i Wydział krajowy nie widział powodu, w obec braku istotnego kursu górniczego, mianować asystenta przewidywanego w §. 37. statutów, a dodatkowo opłacał tylko godziny lekcji religii.

Kuratorja szkoły odbyła w roku szkolnym 4 posiedzenia, z których protokoły przedkłada Wydziałowi krajowemu i na nich w myśl §. 48. statutów zajmowała się przeważnie ustanowieniem szczegółowego planu nauki, rozkładem godzin, rachunkami i budżetem szkoły. Członkowie jej brali udział w egzaminie szkoły.

Rok przyszły 1899/900 zapowiada się również dobrze, bo na kurs przygotowawczy zostało przyjętych uczniów 6, na fachowy kurs wiertniczy 6, na kurs górniczy 2, razem 14. W składzie grona nauczycielskiego nie zaszła żadna zmiana, a co do ich remuneracyi, to uwzględniając bardzo trudne warunki życia w Borysławiu, gdzie nauczyciel nie mający pomieszkania urzędowego, bardzo drogo je opłacać musi, gdzie w braku koni, a przy ciągłym niemal błocie jest zmuszony najmować je ciągle, gdzie wodę do picia donoszą za wcale pokązną opłatą, i przychylną konkumitacyę podania p. Breitenwalda o zwiększenie jego poborów przez kuratoryę szkoły, przyznał Wydział krajowy panu Breitenwaldowi osobisty dodatek w kwocie 300 zł. rocznie.

Obok nauki górnictwa udzielanej w szkole w Borysławiu, której celem jest wykształcenie dozorców kopalń i majstrów-wiertaczy dla kopalń minerałów ży-

wicznych, odczuwają przedsiębiorcy górniczy w kraju, a osobliwie w W. Ks. Krakowskim brak kierowników kopalń i robót górniczych, któremu by się najstosowniej zaradziło, tworząc w Krakowie przy tamtejszej c. k. szkole przemysłowej oddział górniczo-hutniczy. Przed rokiem i przed dwoma laty zajmowała się tą sprawą kr. Rada Górnicza, a Wys. Sejm uchwalił w dniu 1. lutego 1898 r. rezolucyę, polecającą Wydziałowi krajowemu prowadzenie rokowań o takie uzupełnienie szkoły z zarządem m. Krakowa i dyrekcją szkoły; rokowania te wdrożono, ale nie doprowadziły one jeszcze do rezultatu, któryby Wysokiemu Sejmowi mógł być przedłożony.

Co do subwencji i zasiłków udzielanych uczniom akademii górniczych i szkół górniczych, to dla jasności wyróżnił Wydział krajowy w układaniu budżetu tego działu zasiłki udzielane uczniom akademii górniczych, tak w kraju jak i za granicą kraju, od zasiłków udzielanych uczniom krajowej szkoły górniczej w Borysławiu, którzy tem więcej korzystają z nauki, im szkoła więcej do internatu się zbliża, a w ogóle są biedni, przychodzą do szkoły jako pracujący w kopalniach robotnicy, lub czasowo zatrudnieni praktykanci, przychodzą więc jako zarobkujący i kosztów dwuletniego pobytu w szkole bez zasiłku ponieść by nie mogli. Wydział krajowy udziela też z pomiędzy nich wszystkim tym zasiłku, którzy pilnością i należytem zachowaniem się nań zasługują, i stara się, aby wszyscy mieszkali razem w jednym a jak teraz w dwóch na ten cel wynajmowanych budynkach.

Słuchaczom c. k. akademii górniczych w Leoben i Przibram, i słuchaczom kursów górniczych i wiertniczych w c. k. Szkole politechnicznej we Lwowie, udziela Wydział krajowy zasiłków w razie dowiedzionej niezamożności, i jeśli ogólny postęp w naukach ich do uzyskania takiego zasiłku uprawnia. Specyalne stypendya w tym celu nie istnieją, a jedyna dotychczas fundacya ustanowiona dla pomocy akademików górniczych nie weszła jeszcze w życie. Dlatego też zasiłki dotychczas są udzielane rocznie, i dopiero w tych latach nauki, kiedy na specyalne kursa górnicze zapisywać się mogą. Akademików w Leoben pobierało ich w ubiegłym roku szkolnym 3, w Przibram 1, we Lwowie 4. Oprócz tego udziela też Wydział krajowy na wniosek Rektoratów tych akademii mniejszych zasiłków jednorazowych na odbycie wycieczek do kopalń objętych programem nauk, a to nie tylko ze względu na korzyść takiej wycieczki, ale i na ich koszta, osobliwie w naszym kraju, gdzie brak nie raz, dojazdowych do kopalń, kolei żelaznych, oraz czytelniom polskim i ruskiej (Akademisches Leseverein) akademików górniczych w Leoben i Przibram.

Do wydatków na cele nauki górnictwa zaliczamy także przyczynianie się z funduszu krajowego kwotą 150 zł. rocznie do utrzymania i zwiększania Muzeum górniczego i wiertniczego w c. k. Szkole politechnicznej we Lwowie; wydatek uskutecznia się na podstawie uchwały Wys. Sejmu z dnia 13. lutego 1894 roku.

II.

Geologiczne, geologiczno-górnice i technologiczno-chemiczne badania.

Praca komisji fizyograficznej w Krakowie nad wydawnictwem atlasu geologicznego kraju znacznie w roku bieżącym postąpiła. Nowych kart wydano 11, a w druku jest 14; skoro więc w roku zeszłym mieliśmy 37 arkuszy, mamy obecnie wydanych 48, będziemy mieli wkrótce 62, a tylko 44 ćwiartek pozostaje do wydania. Liczba ta jednak się zmniejsza znacznie, jeśli uwzględnimy mapy okolic dawniej do badania poruczonych, i badania tegoroczne Dr. Friedberga (mapa Ropczyce-Dębica), Dr. T. Wiśniowskiego (Dobromil) i możliwość skorzystania z mapy Tatr Prof. Uniwersytetu w Pradze Dr. Uhliga. Tekst do zeszytu 8go, nie napisany przez ś p. Dr. Bieniasza, opracowuje nauczyciel IV. gimnazjum we Lwowie radca M. Łomnicki.

Tegoroczne badania geologiczne będące w związku z wydawnictwem obejmowały okolicę Ropczyce-Dębica poruczoną Drowi Friedbergowi, okolicę Dobromila poruczoną Drowi Wiśniowskiemu, okolicę Śniatyna-Kołomyi przez nauczyciela Jaro-

ślawa Łomnickiego i okolicę Dynów-Tyczyn przez Dra Józefa Grzybowskię. Profesor Dr. Szajnocha wykończył mapę okolicy Przemyśla i Sanoka z Miechową Wolą, zatrudniając przytem asystenta katedry geologii Uniwersytetu Jagiellońskiego p. Dyducha.

Geologiczno-górnice badania mające na celu opracowanie mapy całego Śląskopolskiego zagłębia węglowego na skali 1:50.000 znacznie postąpiły, bo jak wynika ze sprawozdania Dra Prof. Kreutzę, który przyjął przewodnictwo specjalnej do tej mapy ustanowionej komisji, tło mapy jest ukończone, i chodzi teraz o to, aby w porze zimowej przed dniem, w którym ta mapa dla wystawy w Paryżu ma być odesłana, nałożyć ją odpowiedniami do formacji geologicznych kolorami, i uzupełnić przekrojem całego obszaru. Nałożenie kolorów zostało poruczone p. Bartonecowi, inspektorowi górnictwu hrabstwa Potockich w Sierszy, ułożenie przekrojów jest pracą wspólną, bo nikt by sam nie przełamał wszystkich trudności które się nasuwają przy zestawieniu tak obszernego materiału spostrzeżeń i badań, tak wielkiego 80 klm. długiego a 60 klm. szerokiego obszaru kraju. Ale też dla kopalń węgla kamiennego i wielu kruszcowych rud, dla górnictwa całej na północ od Wisły położonej zachodniej części naszego kraju i dla granicznych okolic Królestwa, po za Olkusz i Siewierz z jego licznymi kopalniami, będzie ta mapa niezmiernie ważnym materiałem, i tak dla krajowców jak i dla cudzoziemców przewodnikiem przy zakładaniu nowych przedsiębiorstw.

Były też zaprojektowane w roku bieżącym dalsze geologiczno-agronomiczne badania okolicy Lubaczowa i Oleszyc, i poruczono je Dr. Domańskiemu, asystentowi katedry geologii w Krakowie, ale z powodu nagłej jego choroby nie mogły być uskutecznione. Skoro zaś Komisya geologiczna chciała wynik tych badań poddać najszczegółowszej ocenie połączonych geologicznej i agronomicznej sekcji komisji fizyograficznej, zanim ustalili plan takich dalszych badań, praca ta do roku przyszłego odłożoną być musiała.

Technologiczno-ekonomiczne badania produktów naftowych były prowadzone w roku ubiegłym w stacyi doświadczalnej dla tych produktów przedewszystkiem, ale obok nich i w laboratorium technologiczno chemicznem c. k. Szkoły Politechnicznej pod kierunkiem Profesora Pawlewskiego Obaj p. Załoziecki jako kierownik stacyi krajowej i p. Karol Dziewoński asystent katedry chemii technologicznej wykonali szereg analiz surowców nafty krajowej, oznaczając ich ciężar gatunkowy, skład procentowy, zawartość parafiny, ilość kwasów wolnych i zdolność absorpcyi kwasem siarkowym. Od czasu badania ropy przez p. Arnulfa Nawratila, dziś star. inspektora przemysłowego we Lwowie, jest to pierwszy raz, że jednolitą metodą zbadano skład ropy naszej z kopalń w Graziowy, Paszowy, Iwonicza, Krosna, Pasieczny, Urycza, Opaki, Łędziny, Kosmacza i Borysławia.

W stacyi doświadczalnej, w której w tym roku pracowali p. Scherautz, słuchacz wydziału chemii tutejszej politechniki i p. Ostrejko, obecnie kierownik dystylarni na Zniesieniu, badał p. Załoziecki skład petrocenu otrzymywanego przy końcowej destylacji mazi naftowej, ostatniej naftowej smoły, i na żądanie c. k. urzędu górniczego w Jasle próbki gazów ze zbiorników nafty.

Większej i ważniejszej pracy będzie się prawdopodobnie żądać od stacyi doświadczalnej w roku przyszłym, jeśli, jak oto już wdrożono rokowania, komitet ustanowiony w Borysławiu dla badania atmosfery gazowej kopalń wosku ziemnego poruczy stacyi wykonywanie całego szeregu analiz tych gazów i ściślejsze oznaczenie składników atmosfery tych kopalń.

III.

Poruczenie kraj. stacyi doświadczalnej dla produktów naftowych ścisłych analiz atmosfery gazowej kopalń wosku ziemnego, stanowiłoby pewien udział organów krajowych w pracy lokalnego komitetu ustanowionego w Borysławiu, celem badania warunków bezpieczeństwa w kopalniach wosku ziemnego. W roku bieżącym powołało do tego komitetu c. k. Starostwo górnice w Krakowie Prof. górnictwa

w lwowskiej c. k. Szkole politechnicznej p. Leona Syroczyńskiego i Dyrektora akcyjnego towarzystwa, które objęło kopalnie dawniejszego towarzystwa Compagnie française pour l'exploitation du pétrole et de la cire minerale, radcę górniczego pana Kazimierza Szumskiego i komitet w obradach odbytych 29. i 30. września w Borysławiu, przy udziale delegata Ministerstwa rolnictwa prof. akademii górniczej w Leoben p. Jellera, uznał dotychczasowe 2 laboratoria chemiczne, urządzone przez zarządy większych kopalń w Borysławiu za niedostateczne dla ścisłych analiz i wyraził przekonanie, że je najlepiej by było wykonywać w laboratorium stacji krajowej, adaptując na to ubikacye c. k. Szkoły politechnicznej. Ze strony Wydziału krajowego i kierownika stacji propozycya ta nie spotka żadnej przeszkody, bo przyczyni się w ten sposób niezawodnie do usunięcia jednej z głównych przyczyn nieszczęśliwych wypadków w kopalniach wosku ziemnego, dając chemikom kierującym miejscowe, mniej dobrze urządzone, laboratoria wytyczne i wskazówki do oceniania istniejącego niebezpieczeństwa.

Na podstawie powyższych wywodów i odnośnie do sprawozdania Wydziału krajowego z dnia 14. listopada 1899 LW. 53.594/99, w którym na cele górnicze preliminowano w poz. 287. do 294, funduszu krajowego w roku 1900 odpowiednie kwoty, Wydział krajowy wnosi:

Wysoki Sejm raczy uchwalić :

Sprawozdanie Wydziału krajowego z czynności w sprawach górniczych w ciągu roku 1899 Sejm przyjmuje do wiadomości.

Z Rady Wydziału krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wiel. Ks. Krakowskiem.

Marszałek krajowy :

St. Badeni w. r.

Sprawozdawca :

Dr. Józef Wereszczyński w. r.

Członek Wydziału krajowego.

